

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Art. I. Quid sit Dispensatio, & an cadere possit in legem Naturalem, &
Divinam?

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

amittit; quia non est data facultas simpliciter, sed data est illi facultas, ut ea utatur, si libuerit. Hæc Azor., adversus quem bene objicit Sal., concedi universim privilegium, ut eo utatur privilegiatus, si voluerit; unde nunquam per non usum, etiamsi voluntarium, videtur privilegium amitti, sed solum per usum contrarium.

VI. Ideo dicendum verius ex Sal. disp. 17. num. 63. tunc privilegium amitti per non usum, quando oblata occasione, & potens commode eo uti, privilegiarius non vult eo uti per decennium; tunc enim veluti renunciat privilegio, & amittit illud per modum præscriptionis; Quod non solum est verum pro foro externo, sed probabiliter etiam pro interno; quia

præscriptio tollit jus etiam in conscientia, quamvis etiam sine culpa habentis jus habeatur præscriptio. Unde Suar. lib. 8. cap. 3. docet, quod habens privilegium, verbi gratia, comedendi lactinia diebus prohibitis, & nolens eo uti per decennium, probabiliter etiam in foro conscientie privilegium amittat, quamvis ob devotionem noluerit eo uti. Oppositum tamen Pal. punct. 18. disp. 4. putat esse probabile; quia in tali casu non habetur vera præscriptio; sed hæc solum habetur, quando privilegium est in gravamen aliorum, (ut est privilegium Nundinarum) quod certe per non usum decem annorum amittitur. Sed de his fusius agitur cum de Privilegiis.

Q U Æ S T I O VIII.

De Dispensatione Legis.

Precipuum in re morali quæstionem aggredimur; ex hac enim decisio plurium difficultatum in variis materiis passim contingentibus dependet. Primo itaque examinabimus, Quid sit, & in quamnam legem cadere possit Dispensatio? Secundo, Quinam possit dispensare in lege humana? Tertio, Circa quos exerceri possit Dispensatio? Quarto, De causa ad dispensandum requisita. Quinto, De dispensationis nullitate. Sexto, Quibus modis cesset dispensatio? Demum, Quomodo dispensatio, & potestas dispensandi interpretanda sit? Et num semper sit invalida dispensatio, si dubitetur de ejus valore?

ARTICULUS I.

Quid sit Dispensatio, & an cadere possit in legem Naturalem, & Divinam?

I. Dispensatio est juris relaxatio; atque adeo differt a legis Interpretatione, Abrogatione, Derogatione, Irritatione; necnon ab Absolutione, a Licentia, & a Privilegio.

II. Dispensatio legis in quo differat a dispensatione in voto, & a relaxatione juramenti?

III. Nequit Deus in lege naturali dispensare in iis circumstantiis, in quibus Lex natura obligat. Potest aliquando mutare materiam legis naturalis, mutando circumstantias, sub quibus ea obligat, & sic solum indirecte dispensat.

IV. Pontifex indirecte dispensat in lege naturali, puta in voto, in jura-

T 2 men-

mento, & in iis omnibus, in quibus expediens fuit recta gubernationi hanc potestatem a Deo illi committi.

V. In quibusnam casibus potest Pontifex in iure Divino positivo dispensare?

VI. Num possit Pontifex dispensare, ut in una tantum specie Sacrificium offeratur?

I. **Q**Uæritur primo; Quomodo definiatur Dispensatio legis?

Respondeo, communiter apud Sanchez, & Pal. defini, quod sit *Juris relaxatio*, seu exemptio alicujus a legis obligatione; Ex quo sequitur differre dispensationem primo ab Interpretatione legis; tum quia interpretari, quod lex in aliquo casu non obliget, est declarare, quod lex non obliget, non vero subditum eximere ab obligatione; unde interpretatio non est actus jurisdictionis exercendus a Superiore, sed actus doctrinæ, qui a Doctoribus præstatur: Tum etiam quia sæpe Superior dispensat in casu, in quo certum est te a lege obligari; ut quando dispensat in esu lacticianorum, & in impedimentis matrimonii ob subsidium pecuniarum datum ad pias causas. Secundo differt a legis Abrogatione, & Derogatione, quia abrogatio legis est cessatio totius legis relate ad omnes, & derogatio est cessatio vel partis legis, vel totius legis relate ad partem Communitatis, vel relate ad aliquod tempus; Dispensatio vero est exemptio alicujus ab obligatione. Tertio differt ab Irritatione, quia irritare legem, est legem cassare, impediendo, ne robur obligandi assequatur, ubi e contra dispensare est legem cassare, postquam vim obligandi adeptam est. Quarto differt ab Absolutione a peccatis, vel a censuris; tum quia potest aliquis secummet dispensare, non tamen semet absolvere; tum etiam quia dispensatio

est contra jus, seu vulnus legis, absolutio vero est præter jus; non enim vulneratur Jus absolutione, sed potius impletur, quia jus ipsum jubet, ut recte dispositus absolvatur; at jus non jubet semper dispensationem facere: Hinc dispensatio strictè est interpretanda, absolutio late, ut notat Suarez lib. 6. cap. 10. Quinto differt a Licentia; quia dispensatio, ut diximus, est contra legem, licentia vero est potius pro ipsa lege; quia lex ipsa, quæ prohibet, verbi gratia, ne quis sine licentia a Monasterio egrediatur, non prohibet absolute egressum, sed prohibet egressum sine licentia, ita ut per licentiam lex non vulneretur, sed potius legi fiat satis: Quare cum Prælati dat subdito licentiam egrediendi, non eximit illum directe ab obligatione legis, sicut quando dispensat; sed indirectè illum eximit per hoc, quod tollit materiam legis ex apposita licentia, & sic lex non obligat. Hinc est, quod quando Superior dat licentiam subdito expendendi, non dicitur dispensare in voto paupertatis; Solus enim Papa in eo voto dispensare potest, ex cap. *Cum ad Monasterium*, *De statu Regularium*, sed solum cessat obligatio non expendendi ex apposita licentia, ad quod voto tenebatur Religiosus. Sexto differt a Privilegio, quia semper dispensatio est contra jus, privilegium vero sæpe est præter jus, ut privilegium lucrandi indulgentias, absolvendi a reservatis, dispensandi in impedimentis matrimonii, in voto, &c.; Quando tamen privilegium est contrarium juri, ut privilegium comedendi lacticia diebus prohibitis, tunc aliquo pacto confunditur cum dispensatione, & eodem modo causam requirit; Differt tamen, quia hujusmodi privilegium est a Superiore, qui legem condidit, adversus quam est privilegium, & consistit semper in facultate permanenti operandi contra le-

legem: At dispensatio est pro unico actu determinato, vel ab inferiore interpretante mentem Superioris.

II. Denique differt dispensatio legis a dispensatione voti, & juramenti; tum quia dispensatio in voto est potius interpretatio Divinae voluntatis; unde Prælatus dispensat in voto nomine Dei, cujus vices gerit, & cujus voluntatem interpretatur: Dispensatio vero legis est vera exemptio a jure, quam concedit Legislator nomine suo; Tum etiam quia in voto potest fieri commutatio etiam propria auctoritate in aliquid melius, & secundum probabilem opinionem, etiam in evidenter æquale; At in lege non potest dari commutatio; nam lex pendet a voluntate Legislatoris, votum vero ortum habet a voluntate votentis, & respicit honorem Dei; unde si per materiam meliorem magis Deus honoratur, poterit votum ex voluntate votentis commutari in melius.

Notandum tamen, quod juramentum in damnium tertii sæpe non potest relaxari a Prælato, ut diximus suo loco; quia Prælatus gerit vices Dei, non hominis, cujus favorem respicit tale juramentum; ut si jures dotare puellam: Hæc tamen potest juri suo cedere, & sic eris liber ab obligatione juramenti.

III. Quæritur secundo, An possit dispensatio cadere in legem naturalem, ortam scilicet ex convenientia cum natura rationali?

Respondeo, annotando legem naturalem aliam esse Affirmativam, ut colendi, & amandi Deum, defendendi proximum, ac subveniendi illi in necessitatibus; Aliam negativam, verbi gratia, non furandi, non adulterandi, non occidendi innocentem. Rursus alia est simpliciter, & in omnibus circumstantiis prohibitiva, ut lex non colendi Deos falsos, non peccandi contra naturam; Alia est pro-

hibitiva alicujus actus sub determinatis circumstantiis, verbi gratia, non rapiendi rem alienam, sed invito Domino; nam Domino consentiente non est prohibitum; Sic lex non occidendi innocentem non obligat consentiente, aut præcipiente Deo, qui est Dominus vitæ, ac necis; lex non accedendi ad Bertam obligat tantum, quoties Berta non est tua uxor, & tu non habes dominium in corpus illius. His annotatis

Sanch. lib. 8. de matrim. disp. 6. cum aliis defendit, posse Deum dispensare in lege naturali; tum quia quilibet Legislator potest in legibus suis dispensare; tum quia id aliquando expedit gubernationi communi; tum demum quia sæpe videtur Deus dispensasse; nam Genes. 22. dispensavit cum Abraham in occisione filii, Osee 2. cum Osee in copula fornicaria, Exod. 12. cum filiis Israel in expoliatione Egyptiorum; Dispensavit etiam in pluralitate uxorum; in matrimonio inter fratres, & sorores; filii enim Adæ duxerunt suas sorores; commisit potestatem Pontifici dispensandi in votis, in juramentis, in residentia Ecclesiæ, in sanctificatione festorum, quorum obligatio provenit ex jure naturæ.

Communissime tamen docent, in lege naturali non posse Deum dispensare in iis circumstantiis, in quibus lex naturæ obligat: Verbi gratia, non potest dispensare in lege de non odio habendo Deum, vel de non colendo falsos Deos, de non peccando contra naturam, de non mentiendo, &c. quæ leges in omnibus circumstantiis obligant: Nec potest dispensare in lege de non furando, de non occidendo in iis circumstantiis, in quibus istæ leges obligant, ut explicavimus. Et ratio a priori est, quia lex naturalis præcipit ea, quæ ex natura sua, & essentialiter sunt convenientia natura

ra rationali, & prohibet, quæ essentialiter sunt dissona; quæ autem sunt essentialiter dissona, non possunt per voluntatem Divinam mutari, & non esse dissona; cum Deus non possit mutare essentias rerum: Si autem Deus dispensaret, verbi gratia, in lege de colendo falsos Deos, eo ipso non esset dissonus naturæ rationali talis cultus, qui essentialiter est dissonus, sed esset licitus, atque adeo naturæ rationali conveniens; ergo cum id effici non possit, sequitur, quod Deus in nulla lege naturali possit dispensare sub iis circumstantiis, sub quibus lex naturalis obligat.

Ad rationes in contrarium patet responsio; Ideo enim potest Legislator quilibet dispensare in sua lege positiva, & non potest Deus dispensare in sua lege naturali, quia lex naturalis est immutabilis, cum sit de rebus natura sua, & essentialiter conformibus, aut difformibus naturæ rationali. Nunquam autem dispensavit Deus in lege naturali sub iis circumstantiis, sub quibus ea obligat: Sicut enim quando dominus libri consentit, ut accipias librum suum, non dispensat in lege naturali de non furando, sed mutat circumstantiam, sub qua lex naturalis de non accipiendo librum alienum non obligat; tunc enim lex naturalis de non furando obligaret, quando liber alienus acciperetur invito domino: Ita pariter Deus non dispensavit cum filiis Israel in lege naturali de non furando, quando consentit, quod expoliarent Egyptios; nam quando accipitur res consentiente proprio Domino, qui est Deus, non habetur furtum: Sic non prohibetur lege naturali accedere ad Bertam, quando vel ratione matrimonii, vel aliunde habes dominium in corpus illius. Deus itaque dando Oseæ dominium in corpus mulieris, non dispensavit cum illo in lege naturali de

non fornicando; quamvis enim illi dixerit, *Accipe mulierem fornicariam*, non per hoc voluit, ut cum ea fornicaretur; nam fornicatio est accessus ad non suam; cum autem dederit Deus Oseæ dominium in corpus feminae, jam voluit, ut ad suam accederet; ergo noluit fornicationem. Idem dicas de dispensatione facta in polygama, & in matrimonio inter fratres, & sorores, ut explicabimus in de matrimonio; in iis enim circumstantiis, in quibus ea permittit, aut voluit Deus, non erant contra legem naturæ. Præterea quando Deus, aut Pontifex dispensat in votis, aut iuramentis, non dispensat in lege naturali; quamvis enim lex naturalis obliget ex vi Religionis ad servandum votum acceptatum a Deo; sicut ex vi fidelitatis ad servandum promissum acceptatum ab homine: At sicut non obligat lex naturalis ad servandum promissum acceptatum, quando promissarius renunciat juri suo, & remittit debitum revocando acceptationem; ita Deus non dispensat in lege naturali, quando dispensat in voto, quia remittit debitum revocando acceptationem voti, sub qua circumstantia lex naturalis non obligat; Sic residentia in Ecclesia est de jure naturali, quoties supremus Pastor non subit ipse onus providendi Ecclesiæ necessitati, & non credit obligationi a te contractæ: Sicut solutio pretii facta ob emptionem rei est de jure naturali, quoties venditor non credit juri suo; Quod si cedat, non ideo dicitur dispensare in lege naturali, sed mutare materiam legis naturalis, & ponere circumstantias, sub quibus lex naturalis non obligat. Demum laborare die festo non est contra legem naturalem, quando id fit ad obediendum Deo præcipienti; nunquam enim magis dies sanctificatur, quam cum Deo obedimus, immo sanctificatur etiam dies, si la-
bo-

boretur ad satisfaciendum necessitati ex permissione Dei, aut Pontificis. Quare in omnibus casibus adductis dari potest tantum dispensatio indirecta, tollendo obligationem per mutationem materiæ, non vero dispensatio directa; Sicut dispensare potest directe quivis Legislatores in sua lege positiva, verbi gratia, Papa in lege jejunii, Deus in lege communionis.

IV. Rogabis, in quibusnam legibus naturalibus possit Legislatores humanus dispensare indirecte eo modo, quo diximus posse Pontificem dispensare in voto, in lege naturali sanctificandi festa?

Respondeo, in iis casibus id posse, in quibus expediens fuit rectæ gubernationi hanc potestatem a Deo committi, & delegari Legislatores humano, videlicet in voto, juramento, sanctificatione festorum, & in iis rebus, in quibus Respublica habet potestatem dominativam; nam si tali potestate utatur, cessat obligatio legis naturalis; unde potest Superior, verbi gratia, propter bonum publicum auferre res unius, & alteri dare; Contra tamen, quia non fuit expediens, ut Deus homini daret potestatem dominativam in corpora aliorum, ideo non potest homo indirecte dispensare in lege de non fornicando, sicut dispensavit Deus cum Osea; nec potest dispensare indirecte, sicut potest Deus in lege prohibente Polygamiam, & dissolutionem matrimonii consummati; Nec in impedimentis jure naturæ dirimentibus, Erroris, Impotentia, Ligaminis, & Consanguinitatis in primo gradu; Convenientius enim fuit, Deum hanc potestatem non delegasse Pontifici, ne illa frequentius, quam par esset, uteretur, etiam si in aliquo raro casu forte expediret illam habere, ut notat Sanch. loc. cit., Pal. numer. 7., & Suar. lib. 2. cap. 14. numer. 23.

V. Quæritur tertio; An possit dari dispensatio in jure Divino positivo, & in quo?

Respondeo, certum esse, quod Deus possit in eo dispensare, verbi gratia, in lege Baptismi, Communionis, &c.; si enim potest Legislatores humanus in lege sua dispensare, a fortiori Deus supremus Dominus; Hanc autem potestatem non commisisse Principibus secularibus est indubitatum, cum versetur circa spiritualia, & supernaturalia. An autem eam commiserit Pontifici? Disputant Doctores, Aliqui cum Panormit., & aliis apud Sal. disp. 24. sect. 5., & Merol. disp. 4. cap. 6. num. 187. docent, posse Pontificem in omni jure Divino positivo dispensare (exceptis articulis fidei) ex urgenti causa; Nam dispensare potest, ut simplex Sacerdos Confirmationem ministret, cum ex jure Divino Episcopus sit minister hujus Sacramenti; Dispensat etiam in residentia Episcoporum, quæ est de jure Divino; dispensat in voto solemnium, quod est ex institutione Divina; Etiam dispensat in illa Divina lege, *Quos Deus conjunxit, homo non separet*, dispensando in matrimonio rato. Immo Felinus addit, posse Pontificem ex causa mutare formam baptismi, & creare Sacerdotem, dicendo tantum, *Sis Presbyter*; cum hoc videatur erui ex illis verbis Christi Domini, *Quodcumque ligaveris, &c.*, & spectare ad rectam Ecclesiæ gubernationem; cum non possint homines in necessitate petere immediate a Deo dispensationem, nec debeant ea carere. Sanch. autem lib. 8. de matrim. disp. 6. docet, posse Pontificem in eodumtaxat jure divino dispensare, in quo majus Dei obsequium videtur esse dispensationem concedere, quam jus Divinum integre servare, non vero in aliis materiis. Unde, verbi gratia, non potest dispensare, ut frater ducat sororem; Quod ex eo constat, quia

quia nunquam in hoc Ecclesia dispensavit; Neque in eo, quod matrimonium consummatum dissolvatur; aut in Polygamia, quamvis aliquando id expediret; Et ratio est, quia melius est integre leges istas servari, quam occurrere alicui raro casui, in quo expediret dispensare. Communissima tamen sententia docet cum D. Th. 2. 2. quaest. 88. art. 10., in nullo jure Divino posse Pontificem dispensare, nisi ubi specialiter constiterit ipsum Deum id concessisse. Ratio est, tum quia inferior non potest in lege Superioris dispensare, nisi ex ejus concessione; tum etiam quia non fuit talis potestas nec necessaria, nec expediens Ecclesiae; oportebat enim fundamenta Ecclesiae esse immobilia. Quare non potest Pontifex dispensare in lege sigilli Sacramentalis, etiam si Sacerdoti, vel Regno grave damnum imminet; Non potest dispensare, ut laicus in extrema necessitate moribundi sacramentaliter absolvat; ut baptismus conferatur aqua rosacea, si desit naturalis, &c.

Ad rationes in contrarium respondetur: Ex jure Divino minister Confirmationis ordinarius, ut loquuntur Concilia, est Episcopus, non extraordinarius; & ideo non dispensat in jure Divino Pontifex, quando ex urgenti necessitate permittit, ut Sacerdos illam conferat. Circa residentiam Episcoporum docet Sotus esse de jure Divino naturali, & in ea posse tantum indirecte dispensare Pontificem, ut diximus quaestio superiore, mutando materiam, qua mutata cesset obligatio: Solemnitatem votorum negant communiter apud Pal. hic punct. 3. esse de jure Divino, ut constat ex Bulla *Ascendente Domino*, pro Societate Jesu expedita; nec est de jure Divino indissolubilitas matrimonii rati, sed tantum consummati; unde in hoc tantum dispensare non potest Pa-

pa, ut dicemus cum de Matrimonio. Potest Pontifex dispensare in votis, & relaxare juramenta, eo modo quo supra explicavimus, cedendo juri acquisito a Deo per auctoritatem, quam habet tanquam ejus Oeconomus, & dispensator. Communiter etiam docent, ex usu, & traditione Ecclesiae hanc auctoritatem esse illi concessam, ex verbis Christi Domini Matth. 19. *Quodcumque ligaveris super terram*, &c.

VI. Opponunt aliqui apud Sanch. lib. 8. disp. 6., aliquando Pontificem dispensasse, ne Sacrificium fieret in utraque specie in locis, ubi erat summa vini penuria; id enim concessisse Saxonibus Innoc. VIII. refert Volateranus.

Sed Suar. lib. 10. cap. 6., Vasq. de Euch. disp. 228., & alii negant id fecisse Pontificem, cum de tali facto non constet authentice; Et negant, id facere potuisse. Sicut non potest Pontifex dispensare in sigillo Sacramentali, in materia baptismi, & aliorum Sacramentorum. Addit Suar., probabile esse, quod possit Pontifex permittere propter grave, & commune bonum alicujus Provinciae, ut in una tantum specie Sacrificium offeratur; Quod tamen non faceret Pontifex dispensando in jure Divino, sed declarando doctrinaliter, jus Divinum non se extendere ad talem casum. Nam juxta hanc sententiam supponitur, quod de Jure Divino positivo sit tantum offerre tale Sacrificium Corporis, & Sanguinis Christi Domini & de jure naturali sit, quod offeratur integrum, & sub utraque specie significando clare separationem corporis a sanguine, atque adeo mortem Christi Domini; Potest autem Pontifex doctrinaliter declarare, quod praecipuum hoc naturale sacrificandi integrale non se extendat ad talem casum: Sicut praecipuum naturale restituendi de-

possi-

positum non se extendit ad casum, quo restituendus sit gladius Domino furioso; Notat tamen Suar., declarationem hanc solum a Pontifice fieri posse, quia est res gravissima, & factis dubia.

ARTICULUS II.

Quinam possit in lege humana dispensare?

- I. Potest Pontifex in legibus Apostolicis, & Concilii Oecumenici dispensare.
- II. Nequit Archiepiscopus dispensare in legibus Concilii Provincialis; Sed potest Episcopus dispensare in legibus Synodi Diocesanae, etiamsi a Pontifice confirmata sint confirmatione simplici, non tamen si essentiali.
- III. Nequit inferior in lege Superioris dispensare, nisi id illi saltem tacite permittatur.
- IV. Absolutio a censuris conceditur inferiori, nisi reservetur; Secus vero dispensatio. Pariter dispensat Episcopus in votis, si non reservetur; At non in legibus Pontificiis.
- V. Quandonam censeatur concessa Episcopo facultas dispensandi in lege Pontificia?
- VI. Si dubitetur, an possit hic, & nunc Episcopus dispensare in lege Pontificiis, probabiliter dispensare potest, etiamsi dubium sit negativum?

I. Certum est, Legislatorem posse in sua lege dispensare, cum ab eius voluntate pendeat obligatio: Et eadem est ratio de successore in iurisdictione, qui reputatur eadem persona cum Legislatore; Et idem a fortiori dicendum de Superiore Legislatore. Hinc sequitur primo, Pontificem dispensare posse non solum in legibus Prælatorum sibi subditorum, sed etiam in legibus Concilii generalis;

Pars I.

quia est superior: Posse etiam dispensare in legibus aliorum Pontificum, quia est æqualis auctoritatis: Potest pariter in legibus Apostolicis humanis dispensare, ut in lege jejunii Quadragesimalis, in observatione diei Dominicæ, in bigamo non ordinando, &c., quia in iurisdictione Pontifex non est inferior Divo Petro, & aliis Apostolis.

II. Sequitur secundo, Episcopum dispensare posse in legibus Synodi Diocesanae; quia ab ipso met late sunt; Parochi enim sunt in ea Synodo consiliarii, non legislatores, ut communius docent contra Medin., & Rodriq. apud Merol. num. 257. Contra tamen non posse ne Archiepiscopos quidem dispensare in lege Concilii Provincialis; quia sunt eo inferiores. Addit Sanch. lib. 8. disp. 17., & Sal. disp. 20. sect. 4. contra Azor., Laym., Sylvest., Barbof., posse Episcopum in suis legibus dispensare, etiamsi juraverit se non dispensaturum; quia iuramentum redderet illicitam, non invalidam dispensationem: Immo sicut potest cum aliis, ita potest secum Episcopus in iuramento dispensare, data sufficienti causa. Tunc solum Episcopus non potest in suis legibus dispensare, quando istæ confirmatae sunt a Pontifice, non quidem confirmatione simplici, & accidentali superaddita ad quendam splendorem, sed confirmatione essentiali, seu necessario requisita, ut lex obliget, juxta ea quæ diximus quæst. 6. art. 3. num. 2. cum de Abrogatione legis; tunc enim lex ista censeretur Pontificia, non Episcopalis. Nec potest Legislator in suis legibus dispensare, quando leges transeunt in contractum: V. G. si Princeps ferat legem, quod gaudeant immunitate a tributis, qui ad Civitatem venerint, vel in ea habitaverint, non poterit eos tali beneficio privare, quia tunc tenetur

V tur